

شورای عالی حوزه علمیه قم

مرکز مدیریت حوزه های علمیه خاوران

مدرسه علمیه الزهرا(س)

شهرستان قروه

نماز شناسی

استاد راهنما:

سرکار خانم حسینی

تهیه و تنظیم :

زهرا ورمقانی

پاییز ۹۲

چکیده

کلمه ی صلوٰۃ در لغت به معنی دعا خواندن و صدا کردن، درخواست نمودن، نیایش کردن، تسبیح و طلب معنویت و **معفوت** آمده و در اصلاح شرع مقدس اسلام عبارتست از : عبادتی که متضمن مناجات و خضوع در پیشگاه خداوند باشد.

فطرتاً هر موجودی که لباس هستی پوشیده، به طور مرموز ناخودآگاه، خواستار و پویایی آفریدگار خویش است، و به مصداق اینکه ((انسان بنده ی احساس است)) به پیشگاه با عظمت او سرتعظیم و بندگی فرود می آورد.

پس از وجود اعتقاد به معاد و وحی و نبوت نخستین چیزی که مطرح و مهم است نماز است و هیچ عبادتی را پیش از آن واجب نکرده اند. حتی حضرت آدم علیه السلام که اولین انسان از نوع ما بوده از جانب خداوند متعال مأمور به نماز بوده است و آئین وی همراه با حکم نماز بوده است. نمازی که در اول وقت و با حفظ همه ی شرایط به جا آورده شود از بزرگترین عوامل شیطانی زدایی است و شیطان بر چنین اشخاص پاک و متعبد نمی تواند نفوذ کند.

سزاوار است که انسان، ولی نعمت خویش را بشناسد و در مقابلش تواضع کند و طاعت و فرمانبرداری او را موجب عزت و عظمت خویش بپندارد و هیچ گونه تمردی در پیشگاه خالق ننماید.

نماز در اسلام یک برنامه ی بسیار حساب شده و جامع و زنده ی توحیدی است، که انسان را از سردرگمی بیرون آورده و نیاز ارتباط با آفریدگار را برای انسان به صورت صحیح هدایت می نماید.

اهدائیه:

تقدیم به کسی که مهرباب بر پاهایش بوسه زد، وقتی که شهادت را تقدیم خدا می کرد، آن روز مهر پیشانیش را لمس کرد و زبانش آخرین سجان ربی الاعلی و بحمدہ را تلاوت کرد و نفسهایش را به فرشته ی مرگ سپرد. تقدیم به شهید مهرباب، پدر زینب، همسر، آبروی جهانیان، زهرا، علی علیه السلام.

نماز دارای ابعاد گوناگون و ژرفایی بس عمیق است که با دو سه گام بیهودن، محیط و اطراف آن طی نمی شود و تمام گهرهای آن صید نمی گردد. بلکه همگان را بایسته است از عامی و عارف پیوسته و مکرر درباره ی نماز بیندیشند تا به قدر وسع و تلاش به بخشی از معارف و اسرار نماز وقوف یابند. البته این تکرار همانند تکرار خود نماز هیچ گاه ایجاد دلزدگی نمی کند. به یقین در هر مرتبه از اندیشیدن دریچه ای فراختر به باغ سبز نیایش باز می شود و رایحه ی روح و ریحان بهشت نماز، سجاده نشینان کوی دوست را به خود طلب می کند. گامها شتابان تر در پیمودن، و بازوان پرتوان تر در دست یافتن به حقایق آن می شوند و دل با شادابی بیشتر طراوت بهار جاودان نماز را احساس می کند.

اسرار نماز و آثار پر برکت این فرضیه ی سترگ و بس مهم، پر دامنه تر از آن است که در نوشته ای کوتاه و یا حتی مجموعه ای دراز دامن بتوان بیان کرد. دلیل این مدعا آثار فراوانی است که در این باره به رشته ی تحریر در آمده اند اما تنها عشری از آن چه می بایست گفته و یا نوشته شود، گفته و یا نوشته شده است.

عالمان و عارفان تلاش کرده اند ره آورد خلوت حضور را به زبان برهان و یا عرفان به دیگران منتقل کنند تا فهم و دریافت عامّه نیز از نماز ارتقاء یابد. به همین منظور در سالهای اخیر برخی از علما و اندیشمندان دست به قلم برده و کتابهایی را نوشته اند و یا به مناسبتهای مطالبی را بیان کرده اند.

نماز را از جنبه های مختلف می توان مورد مطالعه قرار داد، گاهی مسائل اخلاقی و تربیتی نماز مورد توجه ایت و گاهی اسرار و فلسفه و حکمت های افعال و اجراء نماز و گاهی جنبه های اجتماعی و سیاسی آن مورد بحث قرار می

گیرد در این تحقیق سعی شده که گریزی کوتاه به تمامی این جوانب زده شود امید است که قدمی هر چند کوچک در راه ترویج فرهنگ نماز در جامعه ی اسلامیان باشد.

این تحقیق در ۴ فصل: ۱. ابتدا به نماز در ادیان مختلف سپس به ضرورت نماز ۲. ادله اثبات وجوب نماز ۳. فلسفه ی نماز ۴- آثار اقامه نماز پرداخته ام و پیشینه آن کتابهای چون:

۱- تفسیر نمونه

۲- نماز شناسی اثر راشدی ستاد اقامه نماز

۳- نماز از دیدگاه آیات و روایات (قرآن، سنت) اثر موسوی راد

۴- آثار عجیب نماز اثر نبی نژاد

۵- نماز زیباترین الگوی پرورش اثر نعیم آبادی، ستاد اقامه نماز بوده است.

کلید واژه:

۱- نماز خواندن

۲- اسلام

۳- شیطان

۴- ایمان

۵- قرب پروردگار

- پیدایش روح رأفت و رحمت در اجتماع:

نماز، سبب می شود که در روابط خود با دیگران، اساس کار را بر رحمت قرار دهیم و خشم و غضب را برای موارد استثنایی بگذاریم، چنان که خدای تعالی، رحمن و رحیم است و رحمتش بر غضبش پیشی گرفته است. با توجه به اینکه خدا هم رحمت واسعه دارد و هم رحمت خاصه، و در نماز بارها رحمن و رحیم بودنش را یاد می کنیم، این تعلیم اجتماعی را از نماز می گیریم که نسبت به همه ی انسانها؛ یعنی خواهران و برادران نوعی خود رحمت عام داشته باشیم و مهر بورزیم و نسبت به همه ی مسلمانان و برادران و خواهران ایمانی خود، رحمت خاص نشان دهیم.

اوصاف نیکوی مؤمنان مجموعه ی به هم پیوسته ایست که به سلامت جامعه منتهی می گردد. همراهی با رهبر و پیروی از او، رحیم بودن نسبت به خودی ها، شدید بودن نسبت به دشمنان دین رکوع و سجود در برابر پروردگار، کار و کوشش برای کسب حلال و در آمدی که بتوان آن را از فضل خدا شمرد، و در خواست خشنودی کردگار، همه به هم مربوطند. همین صفات از زنده بود که موجبات رشد و شکوفایی و استواری جامعه ی نوپایی اسلام را فراهم کرد. این ویژگی ها که موجب بالندی و استقامت جامعه ی سرسبز پیامبر گشتند از یکدیگر تاثیر می پذیرند، به ویژه از نماز که باید آن را زمینه ساز صفات نیکوی دیگری به حساب آورد از آن که خَيْرُ الْعَمَلِ است.^۱

- تاثیر نماز در تربیت فرد و جامعه:

گرچه نماز چیزی نیست که فلسفه اش بر کسی مخفی باشد ولی دقت در متون آیات و روایات اسلامی، ما را به ریزه کاری های بیشتری در این زمینه رهنمون می کند.

^۱. همان، ص ۲۷۷

- روح و اساس و هدف و پایه و مقدمه و نتیجه و بالاخره فلسفه ی نماز، همان یاد خداست، همان ((ذکرالله)) است که در آیات قرآن به عنوان برترین نتیجه بیان شده است. البته، ذکر ی که مقدمه ی فکر و فکری که انگیزه ی عمل بوده باشد، چنان که در حدیثی از امام صادق (ع) آمده که در تفسیر جمله ((وَلَذِكْرُ اللَّهِ أَكْبَرُ)) فرمود: ذِكْرُ اللَّهِ مَا أَحَلَّ وَحَدَّمَ. یاد خدا کردن به هنگام حلال و حرام. یعنی به یاد خدا بیفتد به سراغ حلال برود، و از حرام چشم پوشد.^۱

- نماز وسیله ی شستشوی از گناهان و مغفرت و آمرزش الهی است؛ لذا در حدیثی می خوانیم: پیامبر (ص) از یاران خود سوال کرد: ((اگر بر درخانه یکی از شما نهری از آب صاف و پاکیزه باشد، و در هر روز، پنج بار خود را در آن شستشو دهد، آیا چیزی از آلودگی و کثافت در بدن او می ماند؟))

در پاسخ عرض کردند: نه. فرمود: نماز همانند این آب جاریست، هر زمان که انسان نمازی می خواند گناهای که در میان دو نماز انجام شده است از میان می رود و به این ترتیب جراحاتی که بر روح و جان انسان، از گناه می نشیند، با مرهم نماز، التیام می یابد و زنگارهایی که بر قلب می نشیند زدوده می شود.

- نماز، سدی در برابر گناهان آینده است، چرا که روح ایمان را در انسان تقویت می کند و نهال تقوی را در دل پرورش می دهد، و می دانیم، ((ایمان)) و ((تقوا)) نیرومند ترین سد در برابر گناه است و این همان چیزی است که در آیه ی ۴۵ سوره عنکبوت به عنوان نهی از فحشا و منکر، بیان شده است، و همان است که در احادیث متعدد میخوانیم: افراد گناهکاری بودند که شرح حال آنان را برای پیشوایان اسلام بیان کردند، فرمود: غم مخورید نماز آنان را اصلاح می کند و کرد.

^۱. مکارم، شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، قم، دارالکتب اسلامی، ج ۱۶، ص ۳۰۶

- وحدت امت و رهایی از چنگ **عصبتها** و عوامل اختلاف

به هنگام برگزاری نماز، وحدت افراد جامعه اسلامی در اهداف، اندیشه ها، اعتقادات گفتار و کردار به نمایش گذاشته می شود، نماز، نقش مؤثری در ایجاد اتحاد، اتفاق، همدلی و همسویی آنان دارد. در نماز، همه دارای یک قبله اند و روبه یک سو دارند. همه یک هدف در سر و یک سخن بر زبان دارند. همه بر یک امیر وارد شده اند و پذیرای یک مهمان در خانه ی قلب خود هستند همه در یک صف واحد قرار گرفته اند و برای صفوف نماز، بالا و پایین نمی دانند. همه بازو و شانه به شانه هم هستند، همه در ایستادن، خم شدن، به خاک افتادن، نشستن و برخاستن با هم هماهنگند و به تمرین تواضع و همدلی مشغولند. همه دست برداری به هم می دهد و برای هم دع می خوانند، همه اختلاف را نهی می کنند و بر تحکیم وحدت، اصرار می ورزند. همه با فضای باطن و ضمیر روشن، با نماز و نماز خانه تا وعده ی دیگر وداع می گویند.^۱

نماز حقیقی می تواند مسلمانی را به گونه ای تربیت کند که گرد عومل اختلاف نگردند تا چه رسد به آن برادر کشی کنند، با آن که قرآن می گوید:

((فَأَيُّمَا تَوَلَّوْا فَلَمْ وَجْهَ اللَّهِ. به هر طرف که رو کنید خدا آن جاست))^۲

و سمت و جهت خاص را در واقعیت عبادت مؤثر داند، در عین حال، تصریح می کند که باید هم را به یک قبله واحد، نماز خواندن به خاطر یک مصلحت تربیتی - اجتماعی است و آن این است که نماز گزاران، دریابند که در کنار ارتباط با خدا، باید با بندگان او نیز، مرتبط باشند و با هم کیشان خود، متحد، متفق، همسو و هم جهت گردند و همواره از عوامل جدایی و افتراق که ضد نمازند، پرهیزند.

^۱. راشدی، حسن، ص ۲۲۵
^۲. بقره ۱۱۶

در نماز جماعت همه پشت سر یک امام عادل، نماز می خوانند و همه با هم حرکت می کنند و این درس و تمرینی است برای آن که همه ی افراد امت، در همه ی مسائل زندگی، از امام عادل تبعیت و پشت سرش حرکت کنند. از او خط بگیرند و در یک خط سیر مشخص گام بردارند. و این امام است که وظیفه دارد، همه را در یک شریعه و یک شارع به حرکت در آورد و رهبری کند.

نماز ایجاد وحدت و تحزب و تشکل می کند، جامعه را از عصبیتهای قومی، قبیله ای و نژادی نجات می بخشد و موجب سرافرازی امت در پهنه ی سیاسی جهان می گردد.

نتیجه گیری :

عبادت و برقرار ساختن ارتباط با معبود فطرت بشر است در هر دینی روشهای مخصوصی برا برقرار ساختن این ارتباط با الله وجود دارد.

تنها راه تعظیم و بزرگداشت پروردگار و دور نگه داشتن شیطان از خود اقامه ی نماز است و از آیات قرآن کریم و روایات این مطلب برداشت می شود که نماز، هم باعث ریزش گناهان، هم موجب استجابت دعا و هم بخشش گناهان می شود.

نماز سیر تعالی و رشد در سایه خداست و یاد خدا موجب اطمینان قلب ایت و انسان را از هر گونه فحشا و منکر باز می دارد و به فلاح و رستگاری می رساند.

نمازی که با شرایطش اقامه شود و آنگونه که هست حق آن را به جا آورد باعث بروز آثار **مبتدی** در دنیا و آخرت فرد می شود که یک اثر دنیوی آن افزایش صبر، که موجب پیروزی است و یک اثر اخروی آن دوری از آتش دوزخ است.

فهرست منابع و مآخذ

- ۱- قرآن کریم
- ۲- بندریگی، محمد؛ فرهنگ بندریگی؛ تهران؛ انتشارات علمی، ج دوم
- ۳- جمعی از دانشمندان، تفسیر نمونه، تهران، انتشارات دارالکتب اسلامیه
- ۴- راشدی، حسن؛ نماز شناسی، قم، ستاد اقامه نماز، چاپ ششم، ۱۳۸۰، ج دوم
- ۵- کی منش، خسرو؛ درس حل نماز،، مهر بدنا، تابستان ۱۳۸۸، چاپ دوم
- ۶- محمدی اشتهاوردی، محمد، نماز از دیدگاه قرآن و عترت، بی جا، انتشارات نبوی
- ۷- موسوی راد، سید حسین، نماز از دیدگاه قرآن و سنت؛ قم، انتشارات اسلامی، بی تا، چاپ ششم، ج اول
- ۸- نبی نژاد، محمد باقر؛ آثار عجیب نماز، قم آستانه مقدسه قم، انتشارات زائر
- ۹- نعیم آبادی، غلامعلی، غاز زیباترین الگوی پرستش، قم، ستاد اقامه نماز، چاپ دوم